

Nr 468.

Av herr **Lundqvist m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående vissa anslag till lotsverket m. m.

Genom proposition, nr 164, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bl. a. godkänna ett propositionen bifogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 9 juni 1922 för befattningshavare vid lots- och fyrstaten.

Enligt det framlagda förslaget skulle lotspersonalens andel i lotspenningarna sänkas från nuvarande 40 till 35 procent, vilket innebär, att lotslotterna skulle komma att minskas med 12.5 procent. Nu i tjänst varande personal skulle därvid icke beredas någon kompensation. Visserligen erhåller personalen enligt förslaget semester, i motsats till förut, men då principen om semester numera måste anses vara allmänt erkänd, såsom ock framhålles av allmänna civilförvaltningens lönenämnd (sid. 35 i propositionen), kan icke — och har så ej heller skett — tilldelandet av semester betraktas såsom en kompensation.

Med hänsyn till den kännbara försämring i lotspersonalens löneförhållanden, som ett godtagande av Kungl. Maj:ts förslag skulle innebära, tillåta vi oss erinra om att vid förberedandet av 1914 års löneroglering föreslogs av såväl kommerskollegium som statskontoret och representanter från sjöfartsnäringsen en delning av lotspenningarna med *hälften till vardera staten och lotsarna*. Kommerskollegium anförde (sid. 106 i kungl. propositionen 228/1914):

Även kollegium finner det sålunda påtagligt att de alldeles särskilda förhållanden, som karakterisera lotsyrket och som icke torde vara till finnandes med avseende å någon annan kår av i statens tjänst anställda personer — den ofta gjorda jämförelsen med tullverkets personal synes föga träffande — göra det a priori synnerligen tveivelaktigt, huruvida det kan vara lämpligt eller rimligt att grunda en löneroglering för lotspersonalen på de för lönerogleringar för statsfunktionärer i allmänhet tillämpade principer. Om man emellertid med lotsstyrelsen och kommissionen vill finna garantien för vidmakthållande av lotsarnas tjänster endast i en dem förbehållen andel av de vid varje lotsplats inlutna lotspenningar, då kan man, enligt kollegii förmenande, icke med fördel gå under den av reservanten Martin — liksom av lotsverkets personalförening — föreslagna andelen av 50 procent.

Statskontoret yttrade, efter att ha berört bl. a. den olikhet i lotsarnas inkomster, som råder på olika lotsplatser, och de olika förslag till ny avlöningsform, som framlagts, att (sid. 110, 3:dje stycket och följande kungl. prop. 228/1914):

en sådan anordning av lotsarnas avlöning (dels fast avlöning, dels därutöver provision för utförd lotsning utgående i form av viss del av

inflytande lotspenningar) ansluter sig till de särskilda förhållanden, som äro för handen ifråga om denna personal, och synes därför kunna anses vara lämplig. Man kan nämligen icke undgå att finna att lots-tjänsten innefattar två till sin art väsentligen åtskilda slag av göromål. Å ena sidan har lotsen till åliggande att ombesörja och vidmakthålla ut-prickningen i de farleder, som höra till hans lotsplats, att sköta tjänste-båtarna och att hålla vakt. I dessa hänseenden skiljer sig icke lotsens tjänst i väsentlig grad från andra statstjänares och synes närmast kun-na jämföras med kustvaktens vid tullverket. Hade lotsen icke annat åliggande, skulle nog inte hindra att för lotspersonalen lönereglера-des på samma sätt som för övriga statens tjänare, d. v. s. att lotsen försågs med fast avlöning enligt stat med lämpligt antal ål-derstillägg o. s. v. Å andra sidan har emellertid lotsen även att stå sjö-farten till tjänst med lotsning; och detta är ett bestyr, för vilket ersätt-ningen synes lämpligen böra utgå i form av provision.

Beträffande den andel av lotspenningarna som bör tillkomma lotsar-na föreligga uttalanden från sjöfartens målsmän, och dessa uttalanden gå ut på att minst hälften av lotspenningarna bör tillerkännas lotsarna på platsen för att utgöra tillräcklig eggelse till tjänstvillighet i sjöfar-tens intresse. Till denna uppfattning har kommerskollegium anslutit sig. Inför ett sådant bestämt uttalande från sjöfartens målsmän måste man enligt statskontorets mening böja sig. Det kan nämligen icke anses lämpligt att trots såväl dessa uttalanden som lotspersonalens därmed sammanfallande mening inskränka lotsarnas andel i de inflytande lots-penningarna till mindre än hälften.

Den delningsproportion mellan statsverket och lotsarna, som fastställdes, blev emellertid, i enlighet med en inom statskontoret avgiven reservation, 60 procent åt statsverket och 40 procent åt lotsarna. Denna proportion kvar-stod i löneregleringen år 1922.

De taxor, enligt vilka lotspenningar utgå, ha — med en liten teknisk änd-ring, påbyggnad med tonnagegrupper över 2,000 ton — gällt ända sedan år 1897. År 1921 tillkom emellertid, såsom i propositionen omnämnes, ett taxe-tillägg av 50 procent. Hela krigs- och kristiden fick alltså gå, utan att någon ändring i taxorna skedde, och utan att alltså lotsarna erhöello någon kom-pensation för penningvärdets fall. Detta sakförhållande vitsordas av depar-tementschefen i 1921 års statsverksproposition, såsom även framgår av nu föreliggande proposition.

Lotsverkssakkunnigas uppfattning, att lotsarna genom taxeförhöjningen fått ett dyrtidstillägg utöver de för andra statstjänare rådande, kan icke god-tagas. På sin fasta avlöning ha lotsarna fått dyrtidstillägg i likhet med och efter samma grunder som övriga statstjänare. Å den rörliga delen av avlö-ningen, andelen i lotspenningarna, utgår intet dyrtidstillägg, om icke som sådant bör räknas den höjning, som följt med det införda taxetillägget. Er-inras må då emellertid om att detta tillägg kom till stånd först 1921. Den samlade ökningen av lotsarnas inkomster (lön plus lotslott) från 1913, vilket är vid sådana här beräkningar brukar tagas till utgångspunkt, har för de lotsplatsers vidkommande, där lotslotten utgått med någorlunda stort belopp, exempelvis Malmö, Göteborg, Oxelösund, Gävle m. fl. platser, icke varit högre än för helt fast avlönade statstjänstemän. Endast i undantagsfall å mindre

lotsplatser torde den ha överstigit den motsvarande ökningen för helt fast avlönade befattningshavare.

Visst må erkännas, att en avsevärd nedgång i levnadskostnaderna inträtt sedan år 1922, men då, såsom ovan framhållits, lotstaxorna ända sedan 1897 varit oförändrade med allenast 50 procent förhöjning år 1921, må ej heller förbises, att *lotsarna alltsedan år 1914 ifråga om lotslottens storlek icke erhållit annan förbättring än genom den år 1921 företagna taxeförhöjningen*. Enär denna taxeförhöjning gällde belopp, fastställda så tidigt som år 1897, och vidare icke byggde på någon som helst verklig avvägning av lotsarnas sammanlagda löneförmåner utan endast avsåg att åstadkomma, att personalen provisoriskt skulle kunna beredas någon förbättring i sina alltför små inkomster, kan icke, såsom chefen för handelsdepartementet i föreliggande proposition ansett, lotsarnas inkomster år 1922 rimligen tagas till utgångspunkt för ett bedömande av skäligheten av nu utgående ersättningsbelopp. Till stöd för denna vår uppfattning vilja vi erinra om att år 1921 dåvarande departementschefen framhöll (10 H. T. 1921, sid. 56), att, då någon proposition om definitiv löneroglering för lotspersonalen icke kunde förväntas till nämnda års riksdag, det syntes böra tagas under öfvervägande, huruvida icke lotspersonalen i annan ordning måtte kunna provisoriskt beredas någon förbättring i sina inkomster. I sådant hänseende syntes förslaget om höjning av lotsavgifterna förtjänt av allvarligt beaktande. Genom en sådan höjning, vilken i viss mån kunde anses betingad redan därav, att lotsavgifterna trots den allmänna prisstegringen utgått med oförändrade belopp sedan lång tid tillbaka, skulle lotspersonalen eller i varje fall en stor del av sagda personal och då närmast den, vars arbete mest toges i anspråk, erhålla ett avsevärt tillskott till sina avlöningsförmåner. På de av kommerskollegium och statskontoret anförda skälen syntes dock taxehöjningen icke böra sättas högre än till 50 procent. — Lotsstyrelsen hade begärt en taxeförhöjning av 75 procent.

Den år 1922 vidtagna regleringen av den fasta lönen har, så vitt vi kunnat finna av tillgängliga handlingar, *icke* förutsatt, att lotslotterna skulle hålla sig inom vissa bestämda gränser. Tvärtom synes ha räknats med att såväl arbete som lotslottens belopp finge variera med sjöfartens växlingar. Lönerogleringen i fråga avsåg endast lotsarnas inplacering i löneskala.

Ej heller kan en sänkning nu av lotslotten rättvisligen motiveras med att anslaget till lotspersonalens andel i lotspenningar år 1922 med hänsyn till beräknad total lotspenninguppbörd upptogs endast till 600,000 kronor, och att denna andel sedermera stigit, ty den berörda beräkningen av personalandelen år 1922 gjordes ur budgetär synpunkt och för budgetärt ändamål, såsom departementschefen även själf medger.

Som skäl för förslaget om nedsättning av lotsarnas andel i lotspenningarna synes ha framkommit, att lotsarnas inkomster särskilt vid vissa lotsplatser ansåges ha uppnått ett för högt läge. Därvid har entellertid någon utredning om lotspersonalens arbetsuppgifter ej framlagts lika litet som någon jämförelse med förhållanden i utlandet. Från lotsförbundet har fram-

hållits, att en jämförelse med utlandet eller åtminstone flertalet länder, där verklig fordran å lots utbildning och kompetens föreligger, och där lotsningsarbetet överhuvud är jämförbart med det i Sverige, skulle komma att visa, att våra lotsars inkomster stå på lägre nivå.

Från personalhåll har vidare framhållits, att den inom lotsverket pågående arbetstidsutredningen skulle komma att visa, att lotsarna vid de lotsplatser, som nu förete stora lotslotter, ha en sådan arbetsbörda, att det är absolut nödvändigt att lätta på denna genom tillsättande av ytterligare personal vid platserna ifråga. Från många av platserna med de största lotslotterna ha framställningar tidigare gjorts om ökning av personalen, vilka framställningar emellertid i regel icke blivit bifallna. Härigenom har personalen nödgats arbeta i många fall regelbundet under större delen av dygnet, för att sjöfarten skulle kunna bliva vederbörligen betjänad. Detta har å andra sidan givetvis medfört i vissa fall stora lotslotter. Att av denna anledning skära ner lotsarnas andel i lotspenningarna lärer väl icke rimligen böra komma i fråga.

Så länge icke resultatet av den nu pågående arbetstidsutredningen föreligger, torde icke med tillförlitlighet kunna bedömas, hur stort antalet lotsar vid varje lotsplats, med hänsyn till normal arbetsbörda, kan komma att bli. Därmed följer, att lotslottens blivande storlek för varje enskild lots för närvarande icke heller kan beräknas å alla de lotsplatser, där arbetsbördan f. n. är för stor (vilket, enligt vad som bestämt framhålles från personalhåll, skulle vara fallet vid flertalet av de lotsplatser, som utvisa de största lotslotterna). Departementschefen uttalar härutinnan i förevarande proposition, »att den pågående arbetstidsutredningen kan tänkas resultera däri, att, särskilt på platser med stor andel i lotspenningar, nya befattningar böra inrättas, varvid de enskilda lotsarnas lotslotter kunna ytterligare nedgå». För att endast taga ett exempel kan nämnas, att, om lotspersonalen vid en av våra lotsplatser (med den största lotslotten) ökas med två man, från nuvarande 13 till 15 (vilket sannolikt minst lärer bliva resultatet av arbetstidsutredningen), medför redan denna ökning av personalen en minskning av lotslotten för varje nuvarande lots av 13.34 procent. Skulle därtill komma den enligt Kungl. propositionen föreslagna minskningen med 12.5 procent, skulle alltså nuvarande lotsar vid ifrågavarande lotsplats få sina lotslotter minskade med icke mindre än 25.84 procent. Exemplet torde visa, att det är den onormala arbetsbördan och icke lotspersonalens nuvarande procentuella andel i lotspenningarna, som är orsaken till att den sammanlagda inkomsten f. n. i vissa undantagsfall är större än som avsetts.

Vi erinra vidare om att även en ny lotsförordning är under utarbetande med bl. a. ändrade lotspliktsbestämmelser, vilka komma att medföra en avsevärd minskning i lotspenninginkomsten, särskilt på en del lotsplatser.

Lotslotten torde otvivelaktigt vara en lika ordinarie och självfallen del av löneförmånerna som det fasta lönebeloppet. Detta framgår bl. a. av ett uttalande av 1928 års lönekommitté i dess betänkande den 21 juni 1930:

I dessa allmänna (d. v. s. i det föregående refererade) grunder för lotslottens bestämmande föreslår kommittén icke någon annan ändring, än att lotslotten synes i tilläggsbestämmelserna böra fixeras till fyrtio procent av lotspenningarna, eller nu gällande procenttal. *Utom i samband med reglering av övriga med tjänsten förenade löneförmåner bör nämligen enligt kommitténs mening den till lotslott berättigade personalen icke vara underkastad förändringar med avseende å lotslottens storlek.*¹ Denna kommitténs uppfattning av lotslotten såsom en del av den lotspersonalen tillförsäkrade avlöningen har även givit kommittén anledning att föreslå vissa ändrade regler i fråga om samma personals rätt till lotslott eller ersättning för mistad lotslott vid ledighet från tjänsten.

Ett uttalande i samma fråga, vilket torde förtjäna större beaktande än vad som skett, föreligger av byråchefen Tydén, som i en reservation till lotsstyrelsens yttrande över lotsverkssakkunnigas betänkande bl. a. anfört:

— — — Lotslotterna äro otvivelaktigt att anse såsom en del av lotspersonalens ordinarie inkomster. Om de sakkunnigas förslag i huvudsak vunno tillämpning, skulle reglering av lotsarnas inkomster nedåt i hög grad komma att ske på en slump. Vissa lotsplatser skulle drabbas mer eller mindre befogat, andra synnerligen hårt och obefogat — — —.

Enligt mitt förmenande erfordras igångsättande omedelbart av en särskild löneteknisk utredning under medverkan av lotsstyrelsen, lotspersonalen och 1936 års lönekommitté för klarläggande av de principer, som böra vara vägledande vid bestämmande av lotspersonalens inkomster av lotspenningar samt avgivande av sådana förslag som kunna vara ägnade att neutralisera de ofördelaktiga följderna av lotsverkssakkunnigas förslag i händelse av deras genomförande — — —.

Vid avvägningen av lotspersonalens löneförmåner torde jämväl en jämförelse böra göras med löneförhållandena inom handelsflottan, varjämte bör tagas i betraktande de risker, lotsyrket för med sig, och det ansvar, som åvilar lotsen, då han ofta under synnerligen påfrestande förhållanden har att, till gagnet som befälhavare, svara för även de största fartygs säkra framförande.

Vi ansluta oss helt till här ovan uttalade uppfattningar och finna det principiellt oriktigt att på sätt i propositionen föreslagits företaga en fristående sänkning av lotslotten.

Vi understryka, i anslutning till vad vi ovan anfört, att den i propositionen gjorda jämförelsen mellan lotsarnas nuvarande inkomster och inkomsterna under år 1922, icke synes kunna läggas till grund för en rättvis avvägning av de inkomster, lotsarna nu böra åtnjuta. Innan arbetslidsutredningen avslutats och den nya lotsförordningen fastställts, kan vidare de särskilda lotslotternas storlek icke med någon grad av tillförlitlighet bedömas. Att under sådana förhållanden på förhand vidtaga en fullständig fristående nedskärning av lotsarnas andel i lotspenningar från 40 till 35 procent och därvid väsentligen *föregripa 1936 års lönekommitté* kan icke vara riktigt. Den reglering av löneinkomsterna, som här skulle komma att ske, komme, såsom ovan framhålls av byråchefen Tydén, att ske mera på en slump. Sådana löner regleringar böra ej ifrågakomma. Då det vidare för närvarande råder

¹ Understrykningen verkställd av motionärerna.

stigande konjunkturen med stigande levnadskostnader och förestående löneförbättringar för stora grupper av statsanställda — vi erinra även om Kungl. Maj:ts proposition om provisorisk avlöningsförstärkning vid årets riksdag — synes oss den här av Kungl. Maj:t föreslagna nedskärningen med dess svårbedömliga verkningar för den enskilde tjänstemannen icke kunna anses fylla kravet på noggrann och rättvis avvägning. Först om denna avvägning kommer till stånd *efter det att* genom ny lotsförordning och arbetstidsutredningen framkommit exakt vilka lotslotter, som i fortsättningen komma att åtnjutas av lotsarna vid de särskilda lotsplatserna, och en sådan utredning anslutits till 1936 års lönekommittés utredning och förslag, kunna lotsarna sägas ha blivit rättvist behandlade av staten.

Om, efter en grundlig och rättvis avvägning, en beskärning av lotsarnas inkomster mot vår förmodan skulle visa sig motiverad, bör vidare av naturliga billighetsskäl en sådan nedskärning ske successivt, såsom ock lotsverksakkunniga föreslagit. Vi erinra om att i lotsverkssakkunnigas förslag förutsatts en *successiv* reducering av lotsarnas andel i lotspenningar från fyrtio till trettiofem procent med en procent under vart och ett av de närmaste fem åren. Bestämmelsen i avlöningsreglementet synes för övrigt böra angiva *lägst* viss procent och icke *högst* viss procent.

Vid Kungl. Maj:ts proposition finnes som bilaga 9 jämväl lotsverkssakkunnigas förslag till reglemente angående resekostnads- och traktamentsersättning till lotspersonalen vid resor i samband med lotsning m. m. (resereglemente för lotsar).

I § 10 i detta reglemente angives en traktamentsersättning vid inställelse till lotsning och vid hemresa efter lotsning *för dag* med 40 öre för varje hel timme och *för natt* med 60 öre för varje hel timme. Beräkningen utgår emellertid ifrån, att inställelsen och hemresan vid lotsningsuppdraget betraktas såsom särskilda resor. Lotsförbundet har i skrivelse av den 8 april 1936 till lotsstyrelsen framhållit, att en sådan beräkning leder till ett orättvist resultat de olika lotsplatserna emellan, då nämligen t. ex. vid en lotsplats såväl inställelsen som hemresan var för sig obetydligt understiga en timme, under det att vid en annan lotsplats inställelsen icke tager någon tid, men hemresan obetydligt överstiger en timme, varmed således lotsarna vid den förra platsen, som för förrättningen resa nära två timmar, icke få någon ersättning, under det att lotsarna vid den andra lotsplatsen, som resa obetydligt över en timme vid lotsningsförrättningen, få ersättning. Vidare framhåller lotsförbundet i nämnda skrivelse, att dagersättningen 40 öre är oskäligt liten, samt att vid vissa platser, där lotsarna nödgas övernatta, nattlogi icke kan erhållas eller i varje fall icke alltid kan erhållas för kronor 3: 60 eller den ersättning, reglementet avser för nattkvarter, 60 öre för varje hel timme under tiden kl. 0—6.

Lotsarna ha visserligen vid lotsningar rätt att erhålla kost ombord. Då de emellertid icke kunna lämna kommandobryggan, är lätt att inse, att det,

särskilt vid dåligt väder och vid kyla, icke kan bliva någonting helt med denna mathållning, varför de i regel efter lotsningsförrättningens slut nödgas intaga någon måltid under hemresan. Med 40 öre för varje hel timme, räknat efter den tid lotsen lämnat fartyget, och till dess han återkommit till sin upppassningsplats, torde det å flertalet platser vara omöjligt för lotsarna att för erhållen ersättning få någon tillfredsställande måltid eller dylikt, och meningen är ju icke, att de som regel skola tillskjuta egna medel härför. Ej heller kan det väl vara avsikten, att de själva skola betala viss del av nattlogikostnaden, vilket emellertid säkert skulle mycket ofta bli nödvändigt i de fall, då lotsarna nödgas övernatta i stad, där man svårigen kan erhålla även det enklaste nattlogi för kronor 3: 60 per natt med sedvanlig betjäningssavgift däri inräknad.

Lotsförbundets förslag i skrivelse till lotsstyrelsen av den 8 april 1936 — att tiden för inställelse till och hemfärd från en och samma förrättning må räknas såsom en resa, att ersättningen för dag må utgå med 50 öre för varje påbörjad timme, dock att ingen ersättning skall utgå, om tiden understiger en timme, och ersättning för dag begränsas till högst 8: — kronor, samt att ersättning för natt må utgå med 60 öre för varje påbörjad timme, dock att lots, som icke kunnat erhålla nattlogi till belopp, motsvarande traktamentsersättningen, må äga rätt, mot företeende av räkning å nattlogi, erhålla intill 5: — kronor per natt, sedvanlig betjäningssavgift däri inräknad — synes oss böra bliva beaktade.

På grund av det anförda hemställes:

1) att riksdagen, i avvaktan på det resultat, som kan framkomma beträffande storleken av lotslotterna vid respektive lotsplatser i anledning av dels pågående arbetstidsutredning och därav troligen ökat antal befattningshavare å vissa platser, dels ändrad lotsförordning och därav minskad lotspenninginkomst vid lotsplatserna och med hänsyn till 1936 års lönekommittés ännu ej avslutade utredningsarbete, måtte avslå den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna ändringen i 11 § i avlöningsreglementet den 9 juni 1922 för befattningshavare vid lots- och fyrstaten om nedsättande av lotspersonalens andel i lotspenningarna från fyrtio till trettiotvå procent, samt

2) att riksdagen i sitt yttrande i anledning av den föreliggande propositionen måtte hemställa, att vid fastställandet av resereglementet för lotsar följande ändringar i det upprättade förslaget måtte vidtagas nämligen

att den tid, som åtgår för inställelse till och hemresa från en och samma lotsningsförrättning, skall betraktas såsom en resa,

att traktamentsersättningen *för dag* fastställas till 50 öre för varje påbörjad timme, dock ej för resa understigande en

timme och högst 8: — kronor per dag, och *för natt* till 60 öre för varje påbörjad timme, med rätt för lots, som icke kunnat erhålla nattkvarter till belopp motsvarande traktamentsersättning för natt, att mot företeende av räkning erhålla räkningens belopp jämte sedvanlig betjäningsavgift, dock högst sammanlagt 5: — kronor.

Stockholm den 1 april 1937.

R. Lundqvist.

E. Thorell.

Bj. Holmgren.

Erik Hagberg

Sven Lundberg.

Gustaf Arnemark.

i Malmö.

A. Hellberg.

T. V. Lundell.

Martin Andersson.

Carl Lindberg

Olof Nilsson,

Oscar Carlström.

i Stockholm.

Göteborg.